

www.dereta.rs

Biblioteka
TREND

Urednik izdanja
Anja Marković

Dmitrij Gluhovski

METRO 2035

Prevod s ruskog
Ana Milićević

Beograd
2016
DERETA

Copyright © by Dmitry Glukhovsky 2015
Agreement by www.nibbe-wiedling.com

All rights reserved

Copyright © Ovog izdanja *DERETA*

Naslov originala

МЕТРО

2035

Дмитрий Глуховский

GLAVA 1

OVDE MOSKVA

Nije dozvoljeno, Arteme.

– Otvaraj. Otvaraj kad kažem.

– Načelnik stanice je rekao... Rekao je da nikoga ne puštamo.

– Pa šta ti misliš, da sam idiot? Šta znači nikoga? Ko je to „niko“?

– Imam naređenje! U cilju zaštite stanice... od zračenja... Imam naređenje. Da ne otvaram. Jel' ti jasno?

– Jel' ti Suhoj izdao naređenje? Jel' ti moj očuh dao takvo naređenje? Ma daj, otvaraj.

– Dobiću po nosu zbog tebe, Arteme...

– Onda ću sam, ako ti ne možeš.

– Halo... Sanseiču... Da, na straži sam... Ovde je Artem... Vaš. A šta da uradim s njim? Da. Čekamo.

– Zakovao si, a? Bravo, Nikicka. Zatarabio. Razvali! Ja ću svejedno otvoriti. Svejedno idem!

Međutim, iz stražarske kućice iskočiše još dvoje, uguraše se između Artema i vrata, i počеше lagano da ga guraju, sažaljevajući ga. Artem se već odavno umorio, ispod očiju mu tamni kolutovi, još se nije oporavio od jučerašnjeg izlaska – nije mogao da se izbori sa stražarima, iako niko nije ni pokušavao da se tuče s njim. Počеше da ispuzavaju znatiželjni: musavi dečaćići, svetle kose, prozirne poput stakla, podbule domaćice, ruku plavih i čeličnih od beskrajnog ribanja u ledenoj vodi, priglupo bulje umorni i na sve spremni farmeri iz desnog tunela. Šaputali su.

Gledali su Artema, a kako i ne bi, na licima im se videlo da su kroz ko zna šta prošli.

– I navalio da ide, pa to ti je. Zašto ide?

– A-ha. I vrata svaki put širom otvorena. A odatle duva, između ostalog, odozgo! Prokleti...

– Slušaj, nemoj... Nemoj tako za njega. Ipak nas je on... Sve nas. Spasio nas je. Eto i tvoju decu.

– Spasio, a-ha. A šta sad? Jel' ih zbog ovoga možda spasio? I sâm se izlaže zračenju, i sve nas ovde... Za kompaniju.

– Najvažnije je koji će kurac tamo? Da je makar nešto? Zbog čega!

Ali među svim tim licima pojavilo se jedno: glavno. Zapušteni brkovi, kosa – već retka i u luku prebačena preko čele. Mada, imao je oštre crte lica; bez oblina. I ostalo na njemu beše grubo, gumeno, neprobajno, kao da su bukvalno na živo prosušili čoveka. I glas kao da su mu isušili.

– Svi – razlaz. Jeste li čuli?

– Evo ga Suhoj. Suhoj je stigao. Neka pokupi svog.

– Čika Saša...

– Ponovo ti, Arteme? Pa pričali smo o ovome...

– Otvori, čika Saša.

– Razlaz, šta sam rekao! Jel' igra mečka?! A ti, polazi.

Artem je umesto toga seo na pod, na ispolirani hladni granit.

Naslonio se leđima na zid.

– Dosta je – samo je usnama nečujno pokazao Suhoj. – Ljudi se ionako već došaptavaju.

– Ja moram. Moram.

– Tamo nema ničega! Ničega! Nema šta tamo da tražiš!

– Ali ja sam ti rekao, čika Saša.

– Nikicka! Šta tamo zevaš? Hajde, sprovodi građane!

– Da, Sanseiču. Da vidimo, ko ima posebne propusnice? Mrdaj, mrdaj... – povika Nikicka, razmičući gomilu.

– Samo trabunjaš. Slušaj... – Suhoj izdahnu vazduh koji ga je nadi-mao, splasnu, namršti se, spusti se pored Artema. – Sâm sebi kopaš raku. Misliš da će te ovo odelo spasti od zračenja? Pa ono je bušno kao sito! Više bi ti vredela cicana haljina!

– I šta?

– Stalkeru se ne penju koliko i ti. Jesi li pokušao da izračunaš dozu? Hoćeš li da preživiš ili ne?

– Siguran sam da sam to čuo.

– A ja sam siguran da ti se učinilo. Tamo nemamo kome da šalje-mo signale. Nema nikog, Arteme! Koliko puta treba da ti kažem? Niko nije ostao. Ništa, osim Moskve. Osim nas ovde.

– Ne verujem.

– Ma kako ne shvataš, briga me u šta veruješ ili ne veruješ?! Ali, ako ti opadne kosa, o tome se radi! Ako počneš da pišaš krv, o tome se radi! Hoćeš da ti otpadne kurac?!

Artem je slegnuo ramenima. Čutao je, vagajući. Suhoj je čekaao.

– Čuo sam to. Onda, na tornju. U raciji na Ulmana.

– A sem tebe, niko drugi nije čuo. Sve vreme, koliko god smo slušali. Prazan etar. I šta?

– I idem gore, eto šta. I kraj.

Artem ustade, ispravi leđa.

– Ja hoću unuke – reče mu odozdo Suhoj.

– I da ovde žive? U podzemlju?

– U metrou – ispravi ga Suhoj.

– U metrou – složi se Artem.

– I ovde će normalno proživeti. Samo kad bi se rodili. A ovako...

– Reci im da otvore, čika Saša.

Suhoj je gledao u pod. U crni blistavi granit. Tamo je očigledno bilo nečeg.

– Jesi li čuo šta ljudi govore? Da si skrenuo. Tada, na tornju.

Artemu se iskrivi osmeh.

Nakupi vazduha.

– Za unuke, znaš šta je bilo potrebno, čika Saša? Trebalo je da ra-đaš svoju decu. Njima bi i komandovao. I unuci bi onda ličili na tebe, a ne na, đavo bi ga znao koga.

Suhoj je zažmurio. Proticao je sekund.

– Nikita, otvori mu. Nek se tera. Neka crkne. Jebe mi se.

Nikicka je ćutke poslušao. Artem zadovoljno klimnu.

– Brzo se vraćam – reče on Suhoju već sa štita.

Ovaj se popeo na zidić, okrenuo Artemu pogrbljena leđa i nastavio dalje, polirajući granit.

Lupiše vrata štita, zatvarajući se. Uključi se blistavobela lampica ispod plafona, dvadeset pet godina garancije, kao da se slabo zimsko sunce odra-zilo na prljavim keramičkim pločicama, kojim je čitav štitnik bio obložen, osim jednog čeličnog zida. Napukla plastična stolica – za odmor ili vezi-vanje cipela, presavijeno hemijsko zaštitno odelo na zakačaljki, na podu kanalizacioni odvod, iz kojeg viri gumeno crevo za dekontaminaciju. U

uglu je stajao vojnički ranac. I plava slušalica je visila na zidu, kao sa telefonske govornice.

Artem je navukao odelo, bilo je široko, kao tuđe. Izvukao je iz torbe gas-masku. Razvukao je gumu, nategao je, zatreptao nekoliko puta, privikavajući se da gleda kroz okruglo zamagljeno staklo. Uzeo je slušalicu.

– Spreman sam.

Prolomila se škripa i čelični zid, ne zid, već hermetička vrata, počese da se podižu uvis. Napolju je vazduh bio hladan i vlažan. Artem se naježio. Zabacio je ranac na rame, bio je težak kao da je čoveka nosio na plećima.

Naviše su vodile istrošene i klizave beskrajne pokretne stepenice. Metro stanica VDNH je šezdeset metara ispod zemlje. Taman dovoljno duboko da avionske bombe ne mogu da je zatresu. Naravno, ako bi nuklearna bojeva glava pala na Moskvu, ovde bi ostala jama, puna stakla. Ali sve bojeve glave su presrele protivrakete visoko iznad grada, na zemlju su padali samo njihovi delići, koji su svetleli, ali nisu bili eksplozivni. Zato je Moskva i ostala gotovo čitava, čak je ličila na pređašnju Moskvu, kao mumija na živog cara. Ruke – u stavu, noge – u stavu, osmeh...

A ostali gradovi nisu imali protivrakatnu odbranu.

Artem se nakašljao, nameštajući ranac udobnije, krišom se prekrstio, gurnuo palčeve pod olabavljeno remenje kako bi ih zategao i krenuo gore.

* * *

Kiša je dobovala po metalnom šlemu, činilo se, Artemu pravo u glavu. Čizme ogrezle u blatu i mulju, potoci rđe jure odozgo nadole, na nebu zgusnuti oblaci toliko da nema vazduha, i puste kuće unaokolo, sve načete zubom vremena. U ovom gradu nije bilo žive duše, već dvadeset godina.

Kroz aleju sivih golih čvornovatih panjeva nazirao se ogroman luk na ulazu u VDNH. Kao neki muzej retkosti: kopije antičkih hramova kao pelcer nade u buduću veličinu i moć. Ta moć je trebalo da se ubrzo stvori, već sutra. Samo, sutra nikad nije došlo.

Ukleta mesto – VDNH.

Pre nekoliko godina ovde je živeo svakakav šljam, a sada ni toga više nema. Govorili su da će, čim se smanji nivo radijacije, moći lagano da izađu napolje, ali da je navodno gore mnoštvo mutanata, a i oni su živuljke, mada s mutacijama...

Dogodilo se suprotno: ledena kora je nestala sa zemlje, zemlja je prodisala i postala vlažna, nivo radijacije je odskočio. A mutanti su se grčevito borili za život svojim kandžama i, ko nije pobegao, taj je crkao. A čovek je lepo sedeo ispod zemlje, živeo po stanicama metroa i nije planirao da umire. Čoveku ne treba mnogo. Čovek će svakom pacovu dati šansu.

Pucketao je brojač, mereći Artemu dozu. On pomisli da ga ne nosi više sa sobom, samo ga razbesni. Kakve veze ima koliko će tamo otkucati? Da li će to nešto izmeniti? Dok stvar nije završena, neka se barem ispuca.

– Neka pričaju, Ženj. Neka misle da si skrenuo. Oni tada nisu bili... Na tornju. Oni uopšte i ne izlaze iz svog metroa. Kako mogu da znaju, a? Skrenuo... Sve bih ja vas bombardovao... Odmah ću objasniti: u tom času kada je Ulman postavljao antenu na toranj... Dok je podešavao... Nešto je bilo. Čuo sam! I ne, kurvin sine, nije mi se pričinilo. Ne veruju!

Automobilska petlja mu se uzdizala iznad glave, asfaltni putevi se namreškali kao talasi i tako se skamenili, zbacivši automobile – oni su popadali i ostali ukočeni tako, neki na točkovima, neki na leđima.

Artem se kratko osvrnuo oko sebe i krenuo uzbrdo po grubom isplaženom jeziku ulaza na nadvožnjak. Trebalo je da pređe malu razdaljinu – kilometar, možda kilometar i po. Kod sledećeg jezika su štrčale visoke zgrade „Trikolor”, nekad svečano okrečene u belo, plavo i crveno. Vreme je kasnije sve prefarbalo u sivo, po svom.

– A zašto ne veruju? Prosto ne veruju, i tačka. Pa da, niko nije slušao signale. A i kako da čuju signale? Pod zemljom. Pa niko neće da ide gore samo zbog toga... Jel’ tako? Razmisli sam: zar je moguće da niko, osim nas, nije preživeo? U čitavom svetu – niko? A? Nebuloza! Zar nije nebuloza?

Nisam hteo da gledam u toranj Ostankino, ali čovek nije mogao da ga ne vidi: okretao glavu od njega ili ne, on uvek stoji kao svetionik na kraju sveta – kao ogrebotina na staklu gas-maske. Crn, vlažan, prelomljen kod drške na platformi vidikovca; kao nečija stisnuta pesnica koja se probila iz zemlje, kao da je neko ogroman pokušao da se probije na površinu, ali se zaglavio u riđastoj moskovskoj glini, utisnuo u gustu vlažnu zemlju, utisnuo i skamenio.

– Kad sam onda bio na tornju... – Artem ukočeno odmahnu glavom ka njemu – kada su slušali etar, pokušavali su da uhvate Mlinarov

pozivni signal... Tamo kroz to šuštanje... Mogu da se zakunem u šta hoćeš... Bilo je! Nečeg je bilo!

Nad ogoljenom šumom lebdela su dva džina – Radnik i Seljanka, uhvaćeni u čudnoj pozi, kao da se klizu po ledu ili plešu tango, ne gledajući jedno u drugo, kao bespolni. A kuda onda gledaju? Vide s visine nešto zanimljivo iza horizonta?

S leve strane je ostao prokleti točak VDNH, ogroman kao zupčanik tog mehanizma koji je pokretao Zemlju. I zajedno sa čitavim mehanizmom beše točak, koji je zamro pre dvadeset godina i sada je polako rđao. Propale su opruge.

Na točku je pisalo „850”: toliko godina je napunila Moskva kada su ga postavili.

Artem je pomislio da nema smisla ispravljati ovaj broj: ako nema kome da broji vreme, on se zaustavlja.

Ružni i sumorni soliteri, koji pre behu belo-plavo-crveni, izrasli nebu pod oblake, sad se stvoriše sasvim blizu. Behu najviše zgrade u okrugu, ako ne računamo srušeni toranj. Artem zabaci glavu, dosegnu pogledom do vrha. Od toga ga odmah zaboleşe kolena.

– Možda, danas... – pomisli Artem, iako je znao da su nebeske uši zapušene vatom od oblaka.

Tamo gore, naravno, ništa nisu čuli.

Ulaz u zgradu.

Ulaz kao i svaki drugi.

Interfon je bio rasturen, čelična vrata obijena, neki mlitav pas stajao je u staklenom boksu za vratara, limeni poštanski sandučići zvečali su na promaji: u njima ni pisma, ni razglednice, ni reklamnog đubreta. Sve su odavno pokupili i spalili, da ugrelu makar ruke.

Dole – tri fantastična nemačka lifta, širom otvorena. U punom sjaju blešti njihova nerđajuća unutrašnjost, kao da sad možeš da udeš u bilo koji od njih i odmah se odvezeš na sam vrh solitera. Artem ih je zbog toga mrzeo. I pored njih požarni izlaz. Artem je znao šta je iza tih vrata. Već je izračunao – četrdeset šest spratova pešice. Na Golgotu se uvek ide – pešice.

– Uvek... Pešice...

Ranac je sad težio celu tonu; i ova tona je vukla Artema nadole, smetala pri hodu, izbacivala iz koraka. Ali Artem je ipak koračao, kao navijen; i kao navijen je govorio.

– Pa šta, iako nema protivraketa... Svejedno... Mora da... Mora da još negde ima... Ljudi... Ne može biti da samo ovde... Da samo u Moskvi...

Samo u metrou... Zemlja je tu... I dalje postoji... Nije se raspala... Nebo... Razvedrava se... Pa ne može tako... Da čitava zemlja... I Amerika... I Francuska... I Kina... A tamo neki Tajland... Šta je on uopšte kome učinio... Njega stvarno ni zbog čega...

Artem, naravno, nije bio sa svojih dvadeset šest ni u Francuskoj, ni u Tajlandu. Gotovo da nije zatekao stari svet: kasno se rodio. A u novom svetu geografija beše daleko skromnija – metro stanica VDNH, metro stanica Lubjanka, metro stanica Arbatska... Kružna linija. Ali razgledajući u malobrojnim turističkim časopisima fotografije Pariza i Njujorka, razvijene uz pomoć plesni, Artem je osećao svim srcem da ti gradovi još uvek negde postoje, da nisu uništeni. Možda ga čekaju.

– Zašto baš... Zašto bi ostala samo Moskva? Nema logike, Ženj! Shvataš li? Nema nikakve logike! To znači... Znači da mi prosto... Njihov pozivni signal... Ne možemo da uhvatimo... Još uvek.

Moramo da nastavimo. Ne smemo dići ruke. Ne smemo... Soliter je bio pust, ali se ipak čuo, živeo je: kroz balkone je uletao vetar, lupao krilima vrata, zviždeći je disao kroz otvore za liftove, šušкао nečim u tuđim kuhinjama i spavaćim sobama, pretvarao se u vlasnike koji su se vratili. Ali Artem mu više nije verovao, nije se čak ni okretao, niti mu je odlazio u goste.

Zna se šta je tamo, iza vrata koja neprestano lupaju: opljačkani stanovni. Ostali su samo snimci razbacani po podu – nepoznati mrtvaci su fotografisali sebe bez posvete – i veoma kabast nameštaj koji ne možeš da odvučeš ni do metroa, ni na onaj svet. Na drugim zgradama prozori su se lomili od siline udara, a ovde su stakla izdržala. Ali za dve decenije sva su ogrezla u prašinu, kao oslepela od katarakte.

Ranije si mogao da sretnoš bivšeg vlasnika u ponekom stanu: prionio bi crevo gas-maske uz neku igračku i jaukao nazalno kroz njega, i ne bi ni čuo kako mu prilaze s leđa. A sada već odavno nema nikog. Neko bi ostao da leži s rupom na leđima odmah pored te svoje glupe igračke, a drugi bi ga videli i shvatili: gore nema ni kuće, niti bilo čega drugog. Beton, cigle, lapavica, napukao asfalt, žute kosti, svuda trulež, i radijacija. Tako je u Moskvi i tako je u čitavom svetu. Nigde nema života, sem u metrou. To je činjenica. Opštepoznata.

Svima je jasno, osim Artemu.

A šta ako se odjednom pojavi na beskrajnoj Zemlji još jedno mesto, podesno za čoveka? Za Artema i Anju? Za sve sa stanice? Mesto na kojem nema tavanice od livenog gvožđa i gde može da se raste do neba?

Da izgradiš sebi kuću, svoj život, i sa tog mesta polako oživljavaš svu uništenu zemlju?

– Sve naše bih... Preselio... Na vazduh... Živeli bismo...

Četrdeset šest spratova.

Mogao je da se zaustavi i na četrdesetom, pa i na tridesetom; pa ni ko mu nije govorio da mora da ide na sam vrh. Ali on je sebi nekako utuvio u glavu da, ako mu nešto i pođe od ruke, onda to može jedino tamo, na krovu.

– Naravno... Ne... Ne tako... Mora visoko... Kao na tornju... Onomad... Ali... Ali...

Stakla gas-maske su se ubuđala, srce je lomilo grudni koš i kao da je neko oštricom opipavao gde može da mu probije ispod rebra. Kroz protivgasne filtere disanje je bilo oskudno i mučno, nije bilo dovoljno za normalan život, i Artem, popevši se do četrdeset petog, kao i onomad na tornju, ne izdrža i zbacila sa sebe tesnu gumenu kožu. Usrknu slatkog i gorkog vazduha. Sasvim drugačijeg vazduha nego u metrou. Svežeg.

– Visina... Možda... Ima... Oko trista metara... Visina... Možda, zato... Sigurno je zato... Sa visine... Lovi...

On svalila ranac sa sebe, dovuče ga. Naslonio se ukočenim leđima na poklopac otvora, izgurao ga napolje, izašao na platformu. I tek tu se srušio s nogu. Ležao je ničice, posmatrao oblake, koji su bili nadohvat ruke; smirivao srce, usporavao disanje. Zatim ustade.

Pogled odavde beše...

Kao da si umro i već poleteo u raj, ali zatim iznenada naleteo na stakleni plafon i zaglavio se tamo, i visiš pod tim plafonom, ni tamo ni amo. Ali shvataš da s takve visine nema više nazad: kada si jednom s vrha video kako je na zemlji sve u stvari sićušno, kako da posle ponovo sve shvatiš ozbiljno?

Pored su se uzdizala još dva ista takva solitera, nekada šareni, sada sivi. Ali Artem se uvek peo na ovaj. Tako mu je više prijalo.

Između oblaka se na tren otvori rupa, kroz nju granu sunce; i odjednom nešto blesnu iz susedne zgrade, ne sa krova, ne kroz prašnjavi prozor jednog od gornjih stanova, već kao da je neko ogledalcem bacio zrak. Ali dok se okrenuo, sunce se ponovo zabarikadiralo nazad, i bljesak nestade. Više ga nije bilo.

Oči su same kretale, ma koliko da je Artem skretao pogled, ka ponovo rođenoj šumi, koja je narasla umesto Botaničke bašte. I ka crnoj goljoj pustoši u samom njenom srcu. Tako mrtvo mesto, kao da je Gospod na njega sipao tečni sumpor. Ali ne, ne Gospod.

Botanička bašta.

Artem je se sećao po nečemu drugom. Nje se samo i sećao od čitavog iščezlog predratnog sveta.

Čudno je da se čitav tvoj život sastoji iz pločica, cevi, natopljenih plafona i vode u međušinskom prostoru, od granita i mermera, zagušljivog vazduha i električnog osvetljenja.

Ali neočekivano u njemu postoji i sićušni komad nečeg drugog – pro hladno majsko jutro, dečje nežna mlada krošnja visokog drveća, kredama u boji iscrtane staze u parku, red za sladoled, sladoled u čašici, ne samo što je sladak već jednostavno božanstven. I majčin glas, oslabljen i iskrivljen od vremena, kao kroz telefonske bakarne žice. I toplina njene ruke, od koje pokušavaš da se ne odvojiš, kako je ne bi izgubio – držiš je čvrsto iz sve snage. Kao da tako nešto možeš da upamtiš? To je nemoguće.

I sve ostalo, tako čudno i nemoguće, da više ne znaš da li se to zaista dogodilo ili si samo sanjao. Ali kako da sanjaš ako nikad nisi video, ni znao?

I pred Artemovim očima behu crteži išarani kredom na stazicama, i sunce koje se probija poput zlatnih niti kroz otvore u krošnji, i sladoled u ruci, i riđaste smešne patke po braonkastom ogledalu veštačkog jezera, i rasklimani mostići preko jezera u jesen – tako je užasno kad upadneš u vodu, a još gore kad ti u nju ispadne kornet!

A njenog lica, lica svoje mame, Artem nije mogao da se seti. Pokušavao je da ga dozove, preklinjao sebe da ga vidi barem u snu, pa makar ga ponovo zaboravio ujutru, ali ništa se nije događalo. Zar u njegovoj glavi nije mogao da postoji neki mali kutak u koji je majka mogla da se sakrije i preživi smrt i tamu? Očigledno da nije mogao. Ali kako može čovek da postoji i onda potpuno iščezne?

Kuda su mogli da nestanu taj dan i taj svet? Pa malopre su bili odmah tu, čim zatvoriš oči. Sigurno da u njih možeš da se vratiš. Mora biti da su se negde na zemlji spasli, i ostali da dozivaju sve one koji su se izgubili: mi smo ovde, a gde ste vi? Treba ih samo čuti. Treba samo umeći da slušamo.

Artem trepnu, protrlja kapke kako bi ponovo video današnji dan, a ne vreme pre dvadeset godina. Seo je, otvorio ranac.

U njemu je bila radio-stanica – vojna, glomazna, zelena, izgrebana – i još jedna kabasta naprava: čelična kutija sa ručicom za navijanje. Generator ručne izrade. I na samom dnu, četrdeset metara kabla, antena za radio-stanicu.

Artem je povezao sve žice, napravio krug po krovu, odmotavajući kablove, obrisao lice i ponovo nesvesno navukao gas-masku. Slušalice je pritisnuo uz glavu. Lagano je prešao preko tastera. Zavrteo je ručku generatora: trepnula je dioda, zazujalo je, zavibriralo na dlanovima, kao živo.

Prekidač je škljocnuo.

Zatvorio je oči jer se plašio da će mu zasmetati da ulovi u šumu radio-talasa bocu s porukom od još nekog preživelog s dalekog kontinenta. Zaplovio je na talasima. I vrteo je dinamo – kao da vesla rukom na splavu na naduvavanje.

Slušalice zapištaše, zavijajući visoko „iiiiiu...” kroz šuštanje, tuberkulozno zaškripaše; kratko začutaše – i ponovo zacvrčaše. Kao da je Artem lutao kroz prostor za izolaciju tuberkuloznih, tražeći nekog da s njim popriča, ali nijedan bolesnik nije bio svestan; samo su negovateljice prislanjale prst na usta i strogo šaputale „šššš...”. Niko ovde nije hteo da odgovori Artemu, niko nije planirao da živi.

Ništa iz Pitera. Ništa iz Jekaterinburga.

Ćutao je London. Ćutao Pariz. Ćutali su Bangkok i Njujork.

Odavno je postalo nebitno ko je započeo taj rat. Nevažno je i zbog čega je počeo. Zarad čega? Zarad istorije? Istoriju pišu pobednici, a ovde nije imao ko da je napiše, a uskoro neće imati ni ko da je čita.

Šššš...

Praznina beše u etru. Beskrajna praznina.

Iiiiiu...

U orbiti su brbljali izgubljeni sateliti – niko ih nije zvao i oni su polako ludeli od samoće i žurili su ka Zemlji da bi što pre sagoreli u vazduhu, bolje nego da postoje tek tako.

Ni reči iz Pekinga. Ni iz Tokija – grobna tišina.

A Artem je i dalje vrteo tu prokletu ručicu, vrteo, veslao, veslao, vrteo.

Kako je bilo tiho! Nezamislivo tiho. Neizdrživo.

– Ovde Moskva! Ovde Moskva! Odgovorite!

To je njegov glas, Artemov. On, kao i uvek nije mogao da sačeka, nije mogao da izdrži.

– Ovde Moskva! Prijem! Odgovorite!

Iiiiiiiiiiu.

Bez zaustavljanja. Bez predaje.

– Peterburg! Prijem! Vladivostok! Odgovorite Moskvi! Rostov! Odgovorite!

Šta je s tobom, grade Pitere? Zar si ispaao takav slabić, veći od Moskve?! Šta sad stoji tamo na tvom mestu? Stakleno jezero? Ili te je plesan pojela? Zašto ne odgovaraš? A?

Kuda si se ti deo, Vladivostoku, ponositi grade na drugom kraju sveta? Pa ti si tako daleko bio od nas, zar su i tebe dotukli? Zar ni tebe nisu poštedeli? Khhh. Khhh.

– Prijem, Vladivostok! Ovde Moskva!

Čitav svet leži potrbuške, licem u blatu, i ne čuje kako kaplje ova beskonačna kiša po leđima i ne oseća da su mu i usta i nos ispunjeni vodom boje rđe.

A Moskva... Evo je. Stoji. Na nogama. Kao živa.

– Pa šta je, zar ste svi izdahnuli tamo?

Šššššš...

Možda su mu tako duše odgovarale, uletevši u radijski etar? A možda je to zvuk radijacije? Mora biti da i smrt ima svoj glas. Sigurno baš takav: šapat. Tsss... De-de. Ne diži galamu. Smiri se. Smiri se.

– Ovde Moskva! Prijem!

Možda će sada čuti?

Možda će se baš sad neko nakašljati u slušalice, sav uzbuđen se probiti kroz šuštanje, povikaće negde daleko-daleko:

– Ovde smo! Moskva! Čujem vas! Prijem! Moskva! Samo se ne isključajte! Čujem vas! Gospode! Moskva! Moskva je na vezi! Koliko vas je tu preživelih?! Mi ovde imamo koloniju, dvadeset pet hiljada ljudi! Zemlja je čista! Radijacija – nula! Voda nije zaražena! Da li imamo hrane? Naravno! Lekove imamo. Imamo! Šaljemo po vas spasilačku ekspediciju! Samo se držite! Čujete li, Moskva?! Najvažnije je da se držite!

Iiiiiiiiiu. Prazno.

Ovo nije bila radio-veza, već spiritistička seansa. I to nikako nije polazilo Artemu za rukom. Duhovi koje je prizivao nisu hteli njemu. Njima je bilo dobro na onom svetlu. Oni su gledali odozgo Artemovu pogrbljenu sličnu figuru kroz retke razmake među oblacima, i samo su se smejuljili: tu? Kod vas? Ma jok.

Khhhhh.

Prestao je da vrti jebeno dugme. Skinuo je slušalice. Pridigao se, zamotao kabl antene u urednu gomilu, lagano, mučeci sebe tom urednošću – pošto je hteo da ih iskida na komadiće i da ih zavitla sa četrdeset šestog sprata pravo u provaliju!

Složio je sve u ranac. Zabacio ga je na rame, svoje đavolje iskušnje. Krenuo je dole. U metro. Do sutra.

* * *

– Da li si sproveo dekontaminaciju? – ogłosi se plava slušalica.

– Sproveo.

– Glasnije!

– Sproveo!

– Sproveo je, a-ha... – slušalica je nepoverljivo ciknula i Artem ju je s mržnjom zafrljačio u zid.

Iza vrata zaškripa brava, uvlačeći jezičke. Zatim je prasnulo, vrata se otvoriše i metro zapahnu Artema svojim kompresovanim teškim mirisom.

Suhaj ga je sreo na pragu. Možda je predosetio kada će se Artem vratiti, ili se nije ni pomerao s tog mesta. Osetio je, sigurno.

– Kako si? – upita umorno, bez zlobe.

Artem slegnu ramenima. Suhaj ga celog odmeri. Nežno, kao pedijatar.

– Tamo te je tražio čovek. Došao je s druge stanice.

Artem se prišunja.

– Nije od Mlinara?

U njegovom glasu nešto zveknu, kao da je čaura pala na pod. Nada? Ili malodušnost? Ili nešto drugo?

– Ne. Neki starac.

– Koji starac? – poslednja snaga koju je sakupio u slučaju da očuh kaže „da” tada se izli iz Artema, pravo u odvod, i sada je samo želeo da legne.

– Homer. Rekao je da se zove Homer. Da li ga poznaješ?

– Ne. Idem da spavam, čika Saš.

* * *

Nije se pomerila. Spava li ili ne? – mislio je Artem. Mislio je mehanički, pošto mu više nije ni bilo važno da li spava ili se pretvara. Bacio je odeću na gomilu na ulasku, protrljao ramena od hladnoće, kao sirotan se privukao s boka uz Anju, pa navukao jorgan preko sebe. Da je imao drugi jorgan – ne bi se čak ni približio.

Na staničnom satu bilo je sedam naveče, otprilike tako. Ali Anja ustaje u deset i kreće po pečurke. A Artema su oslobodili od pečuraka, kao heroja. Ili kao invalida? I ostalo je radio po svojoj volji. Budio se, kada se ona vraćala iz smene, i odlazio gore. Vraćao se onda kada se ona

još uvek pretvarala da spava. Tako su živeli: u suprotnim fazama. U istoj postelji, u različitim dimenzijama.

Pažljivo, da je ne razbudi, Artem poče da navlači štepano crveno platno preko sebe. Anja je osetila i, bez reči, besno povukla jorgan na suprotnu stranu. Posle minut ove idiotske borbe Artem se predao i ostao je da leži nag skraja postelje.

– Super – reče on.

Ona je ćutala.

Zbog čega svetiljka prvo gori, a onda pregori?

Tada je uronio licem u jastuk, njih je, hvala bogu, bilo dva – zagrejao ga je svojim dahom i tako je zaspao. A u podlom snu je video drugačiju Anju – nasmejanu, vedru, koja se s njim veselo šali, sasvim mlada. Mada, koliko je prošlo? Dve godine? Dva dana? Đavo bi ga znao kada je to moglo biti. Tada im se činilo da je čitava večnost pred njima, oboma se činilo. Ispada da je to sve bilo pre mnogo godina.

I u snu je takođe bilo hladno, ali tamo ga je Anja terala da se smrzava – kao da ga je golog jurila po stanicima – iz ljubavi, ne iz mržnje. I kada se Artem probudio, po inerciji je bio ubeđen još čitav minut da se večnost nije završila, da se Anja i on nalaze tek na njenoj sredini. Hteo je da je pozove, da joj oprost, da sve okrene na šalu. Onda se setio.

GLAVA 2

METRO

A da li barem pokušavaš da me saslušаш? – upita on Anju.

Ali ona je već izašla iz šatora.

Njegova odeća je ležala na istom mestu, tamo gde ju je zbacio sa sebe: na prolazu. Anja je nije ni sakupila niti je razbacala. Samo ju je prekoračila, kao da se plašila da je dotakne. Da se ne zarazi. Možda je imala pravo.

Sigurno je njoj jorgan uvek bio potrebniji. On se već nekako ugrije.

Dobro je što je otišla. Hvala ti, Anja. Hvala ti što nisi počela da razgovaraš sa mnom. Što nisi počela da mi odgovaraš.

– Hvala ti, do mogeg! – reče naglas.

– Mogu li? – odazva se neko kroz ceradu odmah iznad uha. – Arteme? Jeste li budni?

Artem je dopuzao do svojih pantalona.

Napolju, sedeći na rasklopivoj hoklici, čekaio je starac, lica previše blagog za svoje godine. Sedeo je udobno se smestivši, komforno, uravnoteženo i beše jasno da je tu odavno i da nije imao ni najmanju nameru da ode. Starac je bio neznanac, nije bio sa stanice: namrštio se i nepažljivo šmrknuo. Lako se uoče pridošlice.

Artem je isprepletao prste i, zaklonivši se njima od crvene svetlosti, u kojoj je bila okupana stanica VDNH, zagledao se u gosta.

– Šta ti treba, starče?

– Da li ste vi Artem?

– Recimo – Artem udahnu na nos. – Zavisu.

– Ja sam Homer – reče starac, ne ustajući. – Tako se zovem.

– Stvarno?

– Ja pišem knjige. Knjigu.

– Zanimljivo – reče Artem glasom čoveka kojem nije zanimljivo.

– Istorijsku. Da tako kažem. Ali o našoj sadašnjosti.

– Istorijsku – ponovi Artem oprezno, osvrćući se oko sebe.

– Čemu to? Istoriji je, kažu, došao kraj! Završila se.

– A mi? Pa neko mora o svemu, što se s nama ovde... Da ispriča potomcima o svemu što nam se ovde događa.

Ako nije od Mlinara, pomisli Artem, onda ko je? Od koga? Zbog čega?

– Potomcima. Sveti čin.

– I treba samo najbitnije, s jedne strane, ispričati... Kako mi ovde živimo. Sve teškoće i peripetije, tako da se izrazim, da se dočaraju. A s druge strane, kako to učiniti? Gole činjenice se zaboravljaju. Da bi ljudi zapamtili, potrebna je živa priča. Potreban je junak. Eto, tražio sam materijal. Svašta sam pokušao. Učinilo mi se da sam pronašao. Ali onda sam krenuo... I nije išlo. A onda sam čuo za VDNH, i...

Videlo se da je starcu bilo teško da objasni, ali Artem nije pokušavao da mu pomogne; on nikako nije mogao da razume šta će se sad desiti. Starac nije širio zlo oko sebe, samo beše neumestan, ali nešto se skupljalo u vazduhu, između njega i Artema se stvaralo nešto što je moglo svakog časa da eksplodira, opeče i poseče sve užarenim komadićima.

– Ispričali su mi za VDNH... Za crne – i za vas. I shvatio sam da moram baš vas da pronađem, kako bih tu...

Artem klimnu: konačno je došao do kraja.

– Odlična priča.

I, ne opraštajući se, zakorači dalje, gurnuvši uvek prozeble ruke u džepove. Starac ostade pozadi na svojoj udobnoj hoklici, još ponešto objašnjavajući u Artemova leđa. Ali Artem odluči da bude gluv na sve to.

Trepnuo je – oči su se privikle, nije morao više da škilji.

Duže su se privikavale na onu svetlost, na površini. Godina. To je brzo! Većina stanovnika metroa bi sigurno zauvek oslepela od sunčeve svetlosti, čak i takve, prigušene oblacima. Pa čitav život su u tami. A Artem je naterao sebe da ode gore. Da vidi taj svet u kojem se rodio. Jer ako ne možeš da istrpiš sunce, kako ćeš se vratiti gore, kada dođe vreme za to?

Svi koji su se rodili u metrou rasli su bez sunčeve svetlosti, kao pečurke. Normalno: ispostavilo se da nije sunce neophodno ljudima, već vitamin D. Pokazalo se da sunce možeš da pojedješ u vidu dražeja. A možeš da živiš i pipajući oko sebe.

U metrou nije bilo javne rasvete. Nije bilo zajedničke struje. Nije bilo ničeg zajedničkog: svako je bio sam za sebe. Na nekim stanicama su se izveštali da proizvedu dovoljno svetla kako bi bilo gotovo kao pre. Na drugim je bilo dovoljno samo za jednu svetiljku, koja je svetlela nasred platforme. Treći su bili zabijeni u gusti mrak, kao u tunelima. Kada je neko ovamo krišom donosio svetlo, mogao je da uhvati tek komadić – poda, plafona, mermernog stuba; i iz mraka bi ispuzili na svetlo njegovog fenjera stanovnici stanice koji su želeli da malo osmotre. Ali bolje bi im bilo da ne izlaze: i bez vida su se potpuno privikli na život, a eto, usta im nisu srasla.

Na stanici VDNH život je bio strogo uređen i o narodu su se lepo starali: kod pojedinih ljudi u šatorima su svetlele odozgo zakačene male diode, a za javna mesta su imali staro osvetljenje za slučaj opasnosti – lampe u crvenim staklenim poklopcima; uz koje bi bilo podesno, recimo, razvijati negativne fotografija. Tako se eto i Artemova duša lagano pojavljivala na tom crvenom svetlu, pojavljivala iz razvijачa, i postajalo je jasno da ju je uslikao još tamo gore, po majskom sunčanom danu.

A drugim danima – oktobarskim, tmurnim, beše uništena.

– Odlična priča, a, Ženj? Da li se sećaš crnih? – šaputao je Artem; ali je uvek odgovarao neko drugi.

– Zdrav bio, Arteme!

– O, Arteme!

Svi su se pozdravljali. Neko se smešio, neko mrštio, ali svi su se pozdravljali. Pošto su se svi sećali crnih, a ne samo Ženjka i Artem. Svi su se sećali te priče, iako ju niko nije znao.

Metro stanica VDNH je poslednja stanica. Rodna kuća. Dvesta metara u dužinu i na njoj dvesta ljudi. Prostora ima dovoljno: da ga je manje – ne bi moglo da se diše, da ga je više – ne bi mogao da se ugriješ.

Stanica je izgrađena pre sto godina, u vreme stare imperije, od uobičajenog carskog materijala – mermerna i granita. Bila je zamišljena poput dvorca, svečana, ali naravno, pošto je ukopana u zemlju, postala je nešto između muzeja i grobnice. Duh pradedova bio je prisutan kao na svim ostalim stanicama, čak novijim i mlađim, bilo ga je sasvim nemoguće istrebiti. Iako već odrasli, stanovnici metroa kao da su i dalje sedeli

kod nekih drevnih staraca, na njihovom bronзанom krilu, i nikako nisu mogli da siđu – nisu ih puštali.

Čađavi razgranati stubovi, a između njihovih lukova rašireni stari i dotrajali vojni šatori: u svakom od njih – porodica, u nekima i dve. Ove porodice si mogao prosto da pomešaš, niko zasigurno ne bi primetio razliku: to je tako kada živiš zajedno dvadeset godina na istoj stanici, kad te samo jedan sloj cerade deli od tvojih i komšijskih tajni, svih jecaja i povika.

Negde bi se možda ljudi i jeli međusobno – iz zavisti i besa na Boga, što on tuđu decu više voli; ili iz nesposobnosti da deliš sa drugima svog muža ili ženu, i životni prostor – to je apsolutno vredno toga da nekog udaviš; ali ne ovde, ne na VDNH. Ovde je nekako sve bilo jednostavno i domaćinski.

Kao na selu ili u komuni. Nema tuđe dece: ako komšije dobiju zdravo dete – odmah svi zajedno proslavljaju; ako ti imaš bolesnika – pomoći će ko kako može. Nemaš gde da se naseliš – drugi će se pomeriti da naprave mesta. Ako se pobiješ sa drugom – tesan prostor vas izmiri. Ako ti je žena otišla – oprostićeš joj pre ili kasnije. Uostalom, nigde nije otišla, već je ostala tu, u istoj mermernoj sali, na koju je nabačeno milion tona zemlje, samo što sada spava iza drugog komada cerade. Ali svakog dana ćete se sretati ne jednom, već sto puta. Moraćete da se dogovorite. Neće ti uspeti da zamisliš da je nema i da je nije bilo. Najvažnije je da su svi živi, a sve drugo... Kao u komuni ili pećini.

Mada je postojao južni tunel, koji je odavde vodio prema Aleksejevskoj i dalje, u veliki metro, međutim... Možda u tome i jeste stvar, VDNH je bila – poslednja stanica. I ovde su živeli oni koji nisu hteli i nisu mogli nikuda da odu. Kome je bila neophodna kuća.

Artem se zaustavio kraj jednog šatora, ukočio se. Stajao je, provirivao unutra kroz dotrajalu ceradu, dok napolje nije izašla teta podbu-log lica.

– Zdravo, Arteme.

– Zdravo, Katarina Sergevna.

– Nema ti žene, Arteme.

On joj klimnu. Hteo je da je pomazi po kosi, da je uzme za ruku. Da joj kaže nešto poput znam, znam. Sve u stvari znam, Katarina Sergejevna. Ili vi to možda govorite sebi?

– Idi, Arteme. Idi. Ne stoj tu. Pođi tamo, popij čajić.

– Razumem.

Stanična sala bila je ograđena s obe strane pokretnim stepenicama – sami su ih zatvorili iznutra da ne bi s površine dolazio otrovni vazduh... Pa i zbog svakakvih posetilaca. S jedne strane, gde je novi izlaz, sve je hermetički zatvoreno. S druge, gde je stari, ostavili su prolaz za podizanje platforme u grad.

Kod slepog zida su kuhinja i klub. Šporeti za kuvanje, domaćice u keceljama kuvaju ručak deci i muževima; teče voda kroz cevi filtera po uglovima, žubori, preliva se u cisterne, gotovo providna; svaki čas čajnik zapišti; sa smene na farmi dojurio je nosač po skuvano, briše ruke o pantalone, traži među kuvaricama svoju ženu da je štipne za pozadinu, da joj pokaže ljubav, i u isto vreme smaže kakav komad polupripremljene hrane.

I tanjiri i čajnici i posuđe i stolice i stolovi nisu bili lični, već zajednički, ali svi ljudi su pažljivo rukovali njima i trudili se da ih ne oštete.

Sve osim hrane doneli su odozgo: u metrou ne možeš ništa valjano da napraviš. Dobro je što su mrtvi, dok su planirali lepo da žive, svaka-kva dobra nabavili za zalihu – sijalice, dizel-generatore, žice, oružje, municiju, posuđe, nameštaj, hrpu sašivene odeće. Sad možemo da iznosamo njihovo, kao od starije braće i sestara. Za duži period će biti dovoljno. U čitavom metrou je najviše pedeset hiljada ljudi. A u Moskvi je nekad živelo petnaest miliona. Izgleda kao da svako ima po trista rođaka. Tiho prave gužvu, pružaju svoju polovnu odeću ćutke: uzmi moje, nude, uzmi, uzmi, gotovo su nove, ja sam iz njih već izrastao.

Prvo proveriš njihove stvari dozimetrom – da ne kucka previše? – onda se zahvališ i možeš da ih koristiš.

Artem se dovukao do reda za čaj, stao je poslednji.

– Arteme, pa kuda ćeš, kao da nisi naš! Još tu u redu da stojiš! Sedi, na pravdi boga... Da nalijem dok je toplo?

Hranu je spremala Daška Bunda, žena koja već beše u pedesetim godinama, ali koja uopšte nije razmišljala o njima. Ona je došla u Moskvu iz neke rupe ispod Jaroslavlja tri dana pre nego što je sve odletelo u vazduh. Da kupi bundu. Kupila ju je i otad je više nije skidala ni danju, ni noću, ni kada je odlazila u toalet. Artem joj se nikad nije podsmevao: šta kada bi i njemu ostao takav komad njegovog prethodnog života? Komadić maja, francuskog sladoleda, senke topola ili maminog osmeha?

– Da, hvala, teta Dašo.

– Šta ti meni „tетка”! – reče prekorno i koketno. – I kako je tamo gore? Kakvo nam je vreme?

- Kišica.
- Neće valjda to opet da nas potopi? Ču li ti to, Ajgulj? Kažu, kiša!
- Alah nas kažnjava. Za sve grehe. Pogledaj, da ti ne zagori svinjetina?
- A ti odmah s tvojim Alahom! Odmah je Alah! A i stvarno će zagoreti... Kako je tvoj Mehmet, jel' se vratio s Hanze?
- Nema ga već treći dan! Treći!
- Nemoj da se toliko sekiraš...
- Evo, kunem ti se iz dubine duše, Dašo, on je tamo našao neku! Neku vašu! Greh na dušu...
- Vašu-našu... Šta ti kao ona... Svi smo mi ovde, Ajguljuška... Svi smo isti.
- Našao tamo neku kurvu, Alaha ti...
- A da si mu ti i sama češće davala... Ta, muškarcu su ti kao mačori... Guraju se dok ne nađu...
- Ma šta vi lupetate?! On je otišao zbog posla, zbog trgovine! – počeo da ga brani mladić, gotovo dečje visine i skoro dečjeg lica, samo ispijen; zbog nečega nije uspeo da izraste kako treba.
- Dobro, dobro. Ti, Kolja, ne prikrivaj svoje kompanjone! A ti, Arteme, ne slušaj nas žene. Evo ti na. Duni, vruće je.
- Hvala.
- Prišao je čovek, išaran starim bledim ožiljcima i sasvim ćelav, ali pritom nije izgledao svirepo zbog čupavih obrva i uvijenog govora.
- Pozdravljam sve prisutne, svakom ćemo pojedinačno dati. A ko je ovde za čaj? Onda sam posle tebe, Koljunj. Jeste li već čuli za Hanzu?
- A šta je Hanza?
- Zatvorena je granica. Kako reče jedan klasik, crveno svetlo se pali, stop – dalje ne prolazi. Petoro naših tamo čuči.
- Ajde de, Ajguljka. Promešaj tamo svoje pečurkice.
- A moj je tamo! A ja šta ću! Alahu... Kako zatvorili? A, Ksantine?
- Zatvorili i kraj priče. Nas se to ne tiče. Naređenje je naređenje.
- Opet, gle, vode rat! Biće da opet ratuju s Crvenom linijom, a? Ma kad bi svi oni tamo pocrkali više!
- A ko zna, a, Ksantine? Kod koga da idem? Mehmet moj...
- To je preventive radi. Ja baš idem otud. Za trgovinu ima neki karantin. Otvoriće uskoro. Dobar dan.
- O, 'bar daaan, čoveečeee. Kod nas u goste? Koji si i odakle?
- Sa Sevastopolske idem. Jel' mogu da sednem ovde?

Artem je prestao da udiše vrelu paru, odvojio se od bele iskrzane krige sa zlatnom ivicom. Starac se dokobeljao ovamo, tražio ga je i sada ga je krišom, krajičkom oka odmeravao. Dobro. Pa neće valjda da beži od njega.

– A kako si se ti dovukao do nas, čiča? Ako su sve zatvorili? – Artem izazva, na prvi pogled, lukavog starca.

– Poslednji sam se provukao – ovaj nije treptao, nije vrdao. – Odmah za mnom su i zatvorili.

– Mi možemo još sto godina bez te Hanze! A šta će oni bez našeg čaja, bez naših pečurkica, čik neka probaju, seronje! Mi ćemo se nekako snaći uz božju pomoć!

– Otvoriće! A ako ne otvore? A moj Mehmet!

– A ti, Ajguljka, idi do Suhoja. On će tvog Mehmetića začas pronaći. Neće ga ostaviti. Jel' može čajić? Da li ste već probali naš?

– Neću odbiti – dostojanstveno klimnu bradom samozvani Homer. Sedeo je naspram Artema, srčuci sok od ukuvanih lokalnih pečuraka, koji su ponosno, ali bez ikakvog osnova, nazvali čajem – sav pravi čaj je, naravno, bio popijen već pre deset godina – i čekao. I Artem je čekao.

– Ko pazi na šporet?

Artemu je sinulo: Anja je došla. Ustala je okrenuta leđima, ne primećujući ga.

– Jesi li vredna danas, Anjut? – Bunda ju je odmah uvukla u razgovor, brišući ruke o olinjale krznene džepove. – Pečurkice?

– Pečurkice – reče ova s leđa, samo da se ne okrene; dakle, sve je primetila.

– Krsta, pretpostavljam, a? U sagnutom položaju?

– Odvaljuju me, teta Daš.

– Pečurke nisu svinje! – negodujući šmrknu i reče kosooka zdepasta Ajgulj. – Sagla se tu. Ma malo se ti u govornima prošetaj!

– Sama se prošetaj! Svako sebi bira posao koji mu leži – ravnim tonom odgovori Anja.

Ravnim tonom, ali Artem je znao – baš kad govori takvim smirenim glasom, onda može da udari. Ma uopšte sve može, naučena je. S takvim ocem.

– Devojke, bez svađe – zažubori išarani Konstantin. – Potrebne su nam sve profesije, kako reče klasik. Bez pečuraka, čime bismo hranili prasad?

Šampinjoni su rasli u zabačenom severnom tunelu, jednom od dva, koji su ranije vodili do stanice Botanički vrt. Trista metara plantaža

pečuraka, a iza njih farma svinja. Svinje su gurnuli dalje, da bi bio manji smrad. Kao da trista metara može da pomogne. Spas je bio u nečem drugom – funkcionalnosti ljudskih čula.

Novopridošli bi osećali užasan smrad svinja dan-dva. Zatim bi se navikli. Anja se nije odmah navikla. Lokalci odavno nisu ništa osećali. Nisu ni imali sa čime da uporede. A Artem je imao.

– Baš je dobro, kad ti leže pečurke – razgovetno reče, gledajući i nišaneći u Anjin potiljak. – S pečurkama je lakše nego s ljudima.

– A ne kao neki ljudi koji se odnose s takvim prezrenjem prema pečurkama – reče ona. – Ima ljudi koje ne možeš da razlikuješ od pečuraka. Čak su i bolesti zajedničke – Anja se napokon okrete prema njemu. – Eto kod mene danas, na primer. Kod polovine pečuraka – neka trulež. Trulež se pojavila, razumeš? Odakle se to stvorilo?

– Kako trulež? – uznemirila se Ajgulj. – Još nam je samo falila trulež, Alahu, spasi!

– Čaj, može, ko je za? – ušla je Bunda.

– Ceo sanduk truleži sam nabrala – reče Anja pravo Artemu u oči. – A, eto, pre su bile normalne pečurke. Zdrave.

– To je stvarno katastrofa! – odmahnu Artem. – Trule pečurke.

– A š'a ćem' onda da jedemo? – razumno primeti Bunda.

– Pa, naravno, zar je to nesreća? – tiho i čelično mu odgovori Anja.

– A kad velikog junaka i spasitelja čitavog metroa niko više ne uzima za ozbiljno – e to je nesreća!

– Ajmo mi, Ajguljka, da malo udahnemo – Bunda podiže nacrtanu obrvu. – Ovde je nešto baš vruće.

– Eh, hm... – Homer ustade za ostalima.

– Ne – zaustavi ga Artem. – Evo. Hteo si da čuješ priču o junaku? O Artemu, koji je spasao čitav metro? Evo, slušaj. Saslušaj istinu. Misliš da je ljudima stalo do toga?

– Zato što se ljudi bave svojim poslom. Pravim poslom. Radom. Treba svoje nahraniti. Decu odgajiti. A kada se neko tu okolo maje i ne može sebi da nađe nikakav posao i izmišlja svakakve gluposti – onda jeste, to je nesreća – Anja zauze pozu i osu po njemu paljbu u naletima: kratka, duga, kratka.

– Ne, nesreća je kada čovek neće da živi kao čovek, nego kao prase i pečurka – odgovori Artem. – Kada ima samo jednu brigu...

– Nesreća je kada pečurka odluči da je ona čovek – reče Anja, više ne krijući mržnju. – A istinu mu niko ne govori, da se ne bi uznemirio.

– Jel' to stvarno na pečurkama trulež? – upita, već sasvim otkaçena Daška Bunda.

– Stvarno.

– Pih, brate, užas.

– Alah nas kažnjava! – gromoglasno reče Ajgulj iz daljine. – Za grehe! Zato što jedemo svinjetinu, zato!

– Samo ti idi... Idi... Pečurke zovu... – Artem gurnu ukočenu Anju.

– Kašlju, kijaju. Mama, gde si ti, govore.

– Ti si beskorisna mrcina.

– Idi.

– I od pečurke bih imala više koristi.

– Idi! Hajde, idi!

– Ti idi. Sam idi. Hajde, briši lepo gore. Na ceo grad lepo postavi svoju antenu. Oderi grlo svojim pridikama. Tamo nema nikog, shvataš li? Nikog. Svi su umrli. Radio-amater. Mudonja.

– A ti ćeš posle sama...

– Nema nikakvog „posle”, Arteme. Nema.

Oči su joj bile suve. Otac ju je naučio kako da ne zaplače. A imala je oca. Svog, rođenog.

Okrenula se i otišla.

Artem je ostao nad šoljom otkuvanih pečuraka: belom, sa zlatnim obodom. Homer je sedeo do njega, oprezno, ćuteći. Ljudi su počeli da se vraćaju u kuhinju. Pričali su o tome da je pečurke pobila nekakva bela trulež, uzdisali su, samo da ne bude ponovo rat, ogovarali ko se i s kim vatao na farmi svinja. Pored je, cičći, odskakutalo malo prase, za njim bleđa, tuberkulozna devojčica; nju je zaobišla mačka podignutog repa, protrljala se o Artemovo koleno, pogledala mu u usta. Više nije bilo pare, čaj se prevukao tankom penom. I u Artemu je sve zapenilo. Bacio je šolju, pogledao napred. Tamo je stajao onaj starac.

– Eto takva je priča, deda.

– Ja... Ja... Izvinite.

– Uzalud si dolazio, a? Potomci se neće obradovati ovome. Ko ih bude imao.

– Nije uzalud.

Artem zaškrjuta zubima: uporan neki starčić.

Odvoji svoju zadnjicu sa klupe, odvuče se van iz kuhinje: doručak je završen, sad treba izvršiti svoje radne obaveze. Homer ga je pratio.

– A o čemu, izvinite... Vi to... O čemu je ova devojka govorila? Antena... Radio-amater... Nije moja, naravno, stvar, ali... Vi idete gore na površinu, jel'? Slušate radio?

– Idem gore i slušam.

– Nadate se da ćete pronaći druge preživjele?

– Nadam se da ću pronaći druge preživjele.

– I ima li uspeha?

U njegovom glasu Artem nije čuo nikakav podsmech. Prosto se čovek interesovao, kao da je Artem radio nešto sasvim obično. Recimo, kao da je na Hanzu vozio dimnjenu šunku.

– Ni najmanje.

Homer klimnu, namršti se. Htede nešto da kaže, ali se predomisli. Da saoseća? Da li će pokušati da ga urazumi? Da li se pravi da je zainteresovan? Artema nije bilo briga.

Stigli su do obora sa biciklima.

Artem nije voleo pečurke zbog toga što ih je Anja volela; prasiće – zbog smrada, koji je samo on osećao ovde. I nagodio se: oslobodili su ga uloge junaka. Ali na VDNH nisu hranili parazite. Ako si dežurao u tunelu na straži, onda odradi još i na stanici. I Artem je izabrao bicikle.

Bilo ih je četrnaest – poređani, volanima okrenuti ka zidu, na zidu plakati. Na jednom plakatu Kremlj i reka Moskva, na drugom neka izbledela lepotica u roze kupaćem, na trećem soliteri Njujorka, na četvrtom manastir prekriven snegom i pravoslavni praznici na kalendaru. Odaberi prema raspoloženju i vrti pedale. Bicikli stoje na nosačima, kaševi idu od točkova do dinamo-mašine. Na svakom je napravljena mala svetiljka kako bi slabo svetlela na tvoj današnji odabrani san sa plakata. Ostala struja ide u akumulatore da napaja stanicu.

Bicikli su stajali u zabačenom južnom tunelu, tamo nisu puštali nepoznate osobe, pošto je objekat od strateškog značaja. Starac ovde izgleda još nije zavirio.

– Sa mnom je – nije jasno zašto je Artem mahnuo stražaru, pa su Homera pustili da prođe.

Artem je zajahao rdavi ram, uhvatio se za gumene ručke. Pred njim je zasjao Berlin, koji su isprosili od hanzeatskih prodavaca knjiga: Brandenburška kapija, TV toranj i crna skulptura žene sa rukama podignutim u visini glave. Ta je kapija, shvati Artem, veoma ličila na ulaz u VDNH, a berlinski televizijski toranj, iako je imao po sredini nešto nalik kugli, ličio je na Ostankino. I ova statua žene, koja viče ili zatvara uši... Kao da nije nikuda ni išao.

– Hoćeš da se provozaš, deda? – okrete se Artem ka Homeru. – Dobro je za srce. Duže ćeš potrajati. Ovde.

Ali starac nije odgovarao, staklastim pogledom je pratio kako se vrte spuštene točkovi, pokušavajući da udahne vazduh. Lice mu se iskrivilo kao kod paraličara: polovina se smeši, a polovina je umrtvljena.

– Da li ti je dobro, dedice? – upita Artem.

– Da. Setio sam se nečega. Nekoga – Homer zašišta, pročisti grlo, ispravi se.

– A.

Svako ima koga da se seti. Trista senki po čoveku. Samo čekaju da pomisliš na njih. Razvuku svoje zamke, postave gajtane i čekaju. Nekoga bicikl bez točkova podseti na to kako je učio decu da voze po dvorištu, nekome čajnik zapišti isto kao kod roditelja u kuhinji, kada im je vikendom dolazio na ručak i druženje. Zatrepćeš i u taj čas između sada i sada, odjednom oči vide juče i vide njihova lica. S godinama, činjenica je, sve lošije vide. I to je normalno.

– Gde si čuo za mene?

– Slava – nasmeši se Homer. – Svi znaju za tebe.

Artem se iskrivi.

– Slava – ispljunu on tu reč ponovo.

– Pa vi ste spasli metro. Ljude. Da niste te stvorove tada raketama... Ako ćemo iskreno, ja ne razumem. Zašto nećete da pričate o tome?

Ispred su bili: TV toranj, kapija VDNH, crna žena podignutih ruku. Trebalo je da pređe na drugi bicikl, ali svi su bili zauzeti, i Artemu je dopao baš ovaj. Artem htede da vrti pedale u suprotnom smeru, unatrag, dalje od tornja, ali tako se struja nije pravila.

– Od Mlinara sam čuo za vas.

– Šta?

– Mlinar. Poznajete ga? Komandir Ordena. Vi sigurno znate za Orden? Spartanci... I sami ste mu, koliko razumem, pripadali... ranije?

– Mlinar vas je poslao meni?

– Ne. Mlinar mi je samo ispričao. Da ste im vi to rekli. Za crne. Da ste prošli kroz čitav metro... I ja sam onda... Počeo da kopam. Što sam mogao. Ali svejedno je tu bilo mnogo nejasnoća. Shvatio sam da bez vas ne mogu sve da razjasnim i odlučih...

– Da li je rekao još nešto?

– A? Ko?

– Jel' Mlinar još nešto rekao o meni?

– Jeste.

Artem prestade da vrti pedale. Zamahnu nogom preko rama, skoči na pod. Prekrsti ruke na grudi.

– Pa?

– Da... Da ste se oženili. Da živite normalan ljudski život.

– Tako je rekao?

– Tako je rekao.

– Normalan ljudski život – Artem se osmehnu.

– Ako nisam nešto pobrkao.

– A nije precizirao da sam se oženio njegovom ćerkom?

Homer odmahnu glavom.

– To je sve?

Starac žvaknu. Uzdahnu. Priznade.

– Rekao je da ste duševno poremećeni.

– Da, naravno. Jesam.

– Pa samo prenosim, šta sam čuo...

– Ništa više?

– Čini mi se...

– Da na primer hoće da me ubije? Zbog ćerke... Ili...

– Ne, ništa takvo!

– Ili da me čeka nazad... U stroju?

– Ne sećam se...

Počutao je, svario sve to. Setio se da je Homer još tu, da ga proučava.

– Duševno poremećen! – Artem se zakikota na to.

– Ja ne mislim tako – upozorio ga je Homer. – Ma šta ko govorio, ja sam savršeno ubeđen da...

– Odakle vi to znate? Ti?

– Samo zato što vi nastavljate da tražite preživjele? Samo zato što se vi ne predajete – treba da vas smatram ludim? Slušajte – starac je ozbiljnog izraza lica gledao Artema. – Vi sebe ubijate zbog ljudi i ja, časna reč, ne razumem, zašto se tako odnose prema vama.

– Idem svaki božji dan.

– Gore?

– Svakog dana – pokretnim stepenicama na površinu. Zatim do tog solitera. Pešice – stepenicama na krov. S rancem.

Komšije biciklisti počеше da prisluškiju, usporiše svoju vožnju.

– I da! Nijednom još nisam čuo da su odgovorili! I šta! Šta to dokazuje?! – Artem više nije dovikivao Homeru, već svim tim jebenim biciklistima, koji su hitali ka zidu, ka zemlji. – To ništa ne dokazuje!

Kako ne osećate to?! Mora biti još ljudi! Mora biti još gradova! Ne možemo mi biti jedini u ovoj rupi, u ovoj pećini!

– Ma daj više, Arteme! Dosadan si – nije izdržao momak dugog nosa i sitnih očiju. – Sve su bombardovali Ameri! Nema ničega! Šta se ložiš? Oni nas, mi njih i tačka!

– A šta ako i nismo jedini? – kao da je samog sebe upitao Homer.
– Ako vam kažem, da...

– Pentra se gore, kao na posao! Zrači i druge i sebe! Pokretni leš!
– momak nije mogao da prestane. – Još će sve nas ovde potrovati?!

– Ako vam kažem da ima... Preživelih? Ako kažem da je bilo signala iz drugih gradova? I da su ih presretali?

– Ponovi.

– Bili su signali iz drugih gradova – odlučno reče Homer. – Hvatali su ih. Razgovarali su.

– Lažeš.

– Poznajem čoveka, koji je ostvario komunikaciju radiom...

– Lažeš.

– A ako sada stoji pred vama? Šta onda kažete? – Homer namignu Artemu. – A?

– Da si prolupao, deda. Ili da bezočno lažeš. Jel' lažeš? Lažeš li?!

Dmitrij Gluhovski
METRO 2035

Prevela s ruskog
Ana Milićević

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura
Aleksandra Šašović

Korektura
Dijana Stojanović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo *DERETINO* izdanje

ISBN 978-86-6457-078-7

Tiraž
2000 primeraka

Beograd 2016.

Izdavač / Štampa / Plasman

DERETA doo

Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd

tel./faks: 011/ 23-99-077; 23-99-078

w w w . d e r e t a . r s

Knjižara DERETA

Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 30-33-503, 26-27-934

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.161.1-31

ГЛУХОВСКИЙ, Дмитрий, 1979–
Metro 2035 / Dmitrij Gluhovski ; prevela s ruskog Ana Milićević. –
1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2016 (Beograd : Dereta). – 412 str.
; 24 cm. – (Biblioteka Trend)

Prevod dela: Метро 2035 / Дмитрий Глуховский. – Тираж 2.000.

ISBN 978-86-6457-078-7

COBISS.SR-ID 224973324